

เกษตรอินทรีย์ นโยบายที่ประชา (ไม่) นิยม?

เจษฎา มิ่งฉาย
นักศึกษาระดับปริญญาเอกบริหารศาสตร์ (บริหารการเกษตรและทรัพยากร)
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

พิจารณานโยบายของพรรคการเมืองที่มาร่วมจัดตั้งรัฐบาลแล้ว ทั้งหมดแทบไม่ปรากฏเลยว่ามีพรรคการเมืองไหน หรือหัวหน้าพรรคคนใดที่จะกล่าวถึงนโยบายด้านการเกษตรของประเทศไทยอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ เกษตรอินทรีย์ ทั้งๆ ที่เป็นนโยบายที่ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับภาคการเกษตรอย่างแท้จริง

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

ย้อนหลังไปเพียง 2 ปีกว่าๆ เมื่อ 24 ธันวาคม 2547 อดีตนายกรัฐมนตรีย่านหนึ่งประกาศอย่างชัดเจนว่าให้มี วาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์ ขึ้นในประเทศไทย เพื่อ อาหารปลอดภัย สำหรับคนทุกคนและนำไปสู่การเป็นครัวของโลก เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

รวมทั้งมีมติคณะรัฐมนตรี มารองรับเมื่อ 4 กรกฎาคม 2548 โดยมีเงินงบประมาณที่อนุมัติในปีงบประมาณ 2549 กว่าสองพันสามร้อยล้านบาท (2,318,816,106.31 บาท) สำหรับการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานต่างๆ

เสียงขานรับนโยบายดังอย่างกึกก้อง จากกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากมาย ต่างฝ่ายต่างยินดี เมื่อมีพรรคการเมืองหรือรัฐบาลที่เตรียมและดำเนินนโยบายเกษตรอินทรีย์ขึ้นมาเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ต่างทำโครงการมารองรับกันอย่างมโหฬาร ผิดบ้าง ถูกบ้าง ขอเพียงให้มีชื่อกิจกรรมเกษตรอินทรีย์กับเขา

แทบจะกล่าวได้ว่าพื้นที่ไหนในประเทศไทยที่ไม่มีโครงการหรือกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ พื้นที่นั้นจะตกขอบการพัฒนาด้านการเกษตร เจกเช่นนั้น จริงหรือ?

คำตอบที่ได้ถ้ามาย้อนดูหลักการของเกษตรอินทรีย์ ที่เป็นการจัดการฟาร์มเชิงบวก (Positives Management) ตามแนวทางสากลของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM : International Federation of Organic Agriculture Movements) กิจกรรมเกษตรอินทรีย์ต้องคำนึงถึง 4 มิติด้วยกัน คือ ด้านสุขภาพ ด้านนิเวศวิทยา ด้านความเป็นธรรม และด้านการดูแลเอาใจใส่

จากหลักการนี้เองที่ทำให้โครงการ กิจกรรมส่วนใหญ่ของภาครัฐจึงมิได้บรรลุถึงเป้าหมายของเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง

ความไม่ชัดเจนของนโยบายรัฐในปรัชญาและหลักการเกษตรอินทรีย์ เป็นเหตุและปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อถึงแนวคิดและวิธีดำเนินงานของผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เกษตรอินทรีย์ในมุมมองของเกษตรกรจึงต้องรับบทเป็นทั้งพระเอกและผู้ร้ายในคนคนเดียวกัน!

เพราะเหตุที่ว่าการกำหนดนโยบายเกษตรอินทรีย์ของพรรคการเมืองหรือรัฐบาล จำต้องมีปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องที่แตกต่างกันตามบริบทและสาระของนโยบายควบคู่ไปด้วย การจะมุ่งกำหนดนโยบายแบบ แกงถุง ที่มีรสชาติเดียวกันและคนกินจำต้องอร่อยได้ทั่วประเทศนั้นเป็นไปได้ยากกับยาก เพราะบนความแตกต่างของคน วิถีชีวิต พฤติกรรม หรือภูมิภาคนั้น ต่างก็มีผลสะท้อนปรากฏการณ์เชิงนโยบายที่แตกต่างกันด้วย

แม้กระทั่งการวางนโยบายแบบมุ่งเน้นเป้าหมายเชิงปริมาณนำเป้าหมายเชิงคุณภาพ ที่ดูเหมือนว่าจะชี้วัดได้เป็นรูปธรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นจำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์ รายได้ที่เกษตรกรจะได้รับ จำนวนการนำเข้าสารเคมีที่ลดลง ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จำต้องใช้เวลานานกว่าที่จะเห็นผลหรือเกิดการพัฒนาที่เป็น ของจริง ดังนั้น จึงไม่สามารถใส่นโยบายลงไปแล้วจะเกิดผลได้ทันทีเช่นกับยาวิเศษหรือนโยบายประชานิยมอื่นๆ

ขณะที่เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในนโยบายที่เน้นเรื่องของคุณภาพชีวิตของผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมต่างหาก ที่น่าจะเป็นสิ่งที่พรรคการเมืองหรือรัฐควรทำหรือควรผลักดันในเชิงนโยบายเป็นลำดับแรก

และสิ่งที่คุณเหมือนจะเป็นประเด็นท้าทายอีกด้านหนึ่ง ที่ต้องชัดเจนพอที่จะส่งผลต่อการแปลงนโยบายเกษตรอินทรีย์สู่การปฏิบัติได้ คือ การบริหารจัดการนโยบาย 2 ลักษณะ (Dual Track) ของเกษตรอินทรีย์ไทย

กล่าวคือ ลักษณะแรก (Track 1) การผลิตเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยที่เน้นการพึ่งพาตนเอง บนฐานคิดที่ใส่ใจความสมดุลและความยั่งยืนของชุมชน บนความหลากหลายของสิ่งแวดล้อม กับ ลักษณะที่สอง (Track 2) การผลิตเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล ที่เป็นการผลิตเฉพาะกลุ่มธุรกิจ เน้นการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก ด้วยเทคโนโลยีควบคุมสภาวะแวดล้อม บนฐานคิดและความเชื่อแบบเศรษฐกิจทุนนิยม

ทั้งสองแนวคิดนี้ นโยบายพรรคการเมืองต้องตอบให้ได้ว่าประเทศไทยจะเน้นการพัฒนาบนแนวคิดใด ด้วยกลไกการขับเคลื่อนสู่เป้าหมายอย่างไร หรือจะบริหารจัดการเพื่อการอยู่ร่วมกันได้กับทั้งสองแนวคิดนี้ได้หรือไม่

ทั้งหมดนี้จึงเป็นเรื่องที่พรรคการเมืองต้องทำความเข้าใจและตระหนักอย่างถ่องแท้ มิให้เกิดปรากฏการณ์ แก๊งถุง มาซ้าร่อยเดิมอีกคำรบในนโยบายเกษตรอินทรีย์ ซึ่งคงไม่เกินความสามารถของพรรคการเมืองกับนโยบายปี 2551 นี้

ทั้งหมดนั้นละอาจเป็นคำตอบ ว่าทำไมพรรคการเมืองจึงไม่มีนโยบายเกษตรอินทรีย์ที่ชัดเจนในหลักการ มีผลสัมฤทธิ์ที่ปรากฏได้จากการปฏิบัติ มีการอยู่ร่วมกันได้แม้จะต่างกันเรื่องของแนวคิด มีนโยบายที่สร้างมาเพื่อคนไทยได้เห็นกันแบบมีความสุขและรอยยิ้ม

แต่ก็คงยังไม่หายไปสำหรับทุกพรรคการเมือง ถ้าหันกลับมาใส่ใจกับนโยบายที่ไม่ใช่ นโยบายประชานิยม ดังเช่นนโยบายเกษตรอินทรีย์บ้าง..

ถึงแม้จะได้คะแนนเสียงหรือดึงดูดใจน้อยกว่านโยบายลด แลก แจก แถม และฟรี ก็ตามที แต่ก็ถือว่าเป็นนโยบายเพื่ออาชีพของรากเหง้าคนไทยโดยแท้

คิดเสียวาสงสาร...เกษตรกรไทยบ้างเถอะ

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2551 หน้า 6